

«En økologisk relevant tro»

Skrevet av Hans-Jürgen Schorre, biolog, teolog, journalist og seniorrådgiver i Kirkerådet, Den norske kirke

Særtrykk av et kapittel i boken...

«Framtidsfrø – spirer til en bedre verden»

Redaktører: Vidar Rune Synnevåg, Rolf Solheim

Abrakadabra forlag 2011

ISBN – 978 – 82 -7780 – 061 - 5

Kirken etterlyser et paradigmeskifte

I snart 15 år har jeg jobbet i Kirkerådet (Den norske kirkes ”regjering”) som seniorrådgiver for miljø- og samfunnsproblemer. Ut fra min erfaring er jeg overbevist om at kirken både i Norge og globalt ønsker å bidra til en økologisk og sosial bærekraftig utvikling. Hundrevis av ildsjeler jobber for dette i kirken og ser det som integrert del av sin kristne tro. Heldigvis er antallet voksende. Jeg ønsker i denne artikkelen hovedsakelig å vise til Den norske kirkes (Dnk) arbeid på nasjonalt plan, og uttalelser fra kirkens øverste organer Kirkemøte (Dnks ”storting”) og Bispemøtet (fellesorgan av alle 11 biskoper). Dette engasjementet er ukjent for mange, og jeg tror det er derfor viktig å peke på noen eksempler fra dette arbeidet.

Jeg vil starte med et sitat fra sakspapiret til saken ”Truet liv-troens svar”, som var hovedtema på Kirkemøtet 2007:

”Klimaendringer og miljøødeleggelser som konsekvens av menneskelig aktivitet og overforbruk hører til menneskehetens største utfordringer. (...) Det dreier seg bokstavelig talt om liv og død både for menneskeheten og de fleste plante- og dyrearter. Stadig flere etterlyser et paradigmeskifte i hele tenke- og levemåten i de vestlige forbrukersamfunnene. Dette utfordrer kirken på et helt grunnleggende plan til en fornyet leting etter kirkens identitet og oppdrag. Hva er den kristne troens forståelse av forholdet mellom Gud, mennesket og resten av skaperverket? Kan den gi oss fremtidshåp og konkret livsveiledning?”

Kirkens historiske rolle

De kristne kirkers grunnvoll er Bibelen, en samling av skrifter som er to til tre tusen år gammel. I tillegg kommer bekjennelsesskrifter og tradisjoner i de forskjellige kirkesamfunn. Er det ikke en selvmotsigelse å holde fast ved dette, og samtidig ønske et paradigmeskifte?

At vi styrer mot en økologisk krise er ikke en ny erkjennelse. I artikkelen ”The historic roots of our ecological crisis” i tidsskriftet Science i 1967 rettet middelalderhistorikeren Lynn White jr. sin kritikk både mot kristen teologi og kirkens lære. Han mener at en antroposentrisk herskermentalitet og et dualistisk verdens- og menneskesyn har vært fremtredende i kirkens lære og har påvirket historien. I følge White har et ensidig fokus på en del av skapelsesberetningen i 1. Mosebok ført til et skille mellom mennesket og resten av skaperverket: Naturen har kun vært av verdi hvis den tilfredsstillende menneskets behov. Dette skillet mellom mennesket og naturen, samt avsakraliseringen av resten av skaperverket, ble et vesentlig grunnlag for utviklingen av industrialiseringen og utnyttelsen av naturen og dens ressurser.

White betegner seg likevel som kristen og peker på at andre røster hele tiden har vært til stede, for eksempel blant ørkenfedrene, i keltisk og ortodoks spiritualitet, hos Frans av Assisi og i klosterbevegelsen. Jeg tror White i stor grad har rett når det gjelder kritikken av kirkens rolle i et historisk perspektiv. Men jeg deler også hans mindre kjente vurdering, at kirken har mange kilder som kan være en spire til bærekraftig liv.

På godt og vondt er kirkens lære i stor grad preget av sin tid. Det reiser en rekke spørsmål som trenger en avklaring: Er kirkens historiske forståelse av mennesket som hersker over naturen et produkt av de til enhver tid rådende tanker i tiden? Viser Bibelen et klart skille mellom himmel og jord, ånd og kropp, mennesket og resten av naturen? Er dualismen bibelsk eller gnostisk? Bibelens tekster må alltid tolkes inn i samtiden. Hva skjer om vi leser Bibelens

tekster med det lutherske fortolkningsprinsippet *Kristus som skriftens sentrum* i lys av vår tids miljøtrusler?

Kristendommen er vanskelig å beskrive med få ord. Den har 2000 års historie. Over 340 kirkesamfunn i over 100 land er i dag medlemmer av Kirkenes Verdensråd (KV). I tillegg kommer den største, den romersk-katholske kirken. Kristendommen er med sine rundt 1,9 milliarder troende det største religionssamfunnet i verden (i følge World Christian Encyclopedia, Oxford Press, New York). Disse kirkers og de enkelte kristnes livsvilkår er svært uensartet. Det samme er deres tro og deres livsstil.

Også Den norske kirke er en sammensatt størrelse med tusenvis av ansatte, titusener i råd og utvalg, hundretusener av frivillige og millioner av medlemmer. Deres tanker om troen, Gud, Jesus og kirken er sammensatt og varierende. Det finnes reaksjonære og revolusjonerende stemmer.

Det er viktig å ha dette sammensatte bilde i bevisstheten for å erkjenne at kirken er en stor samfunnsaktør som samtidig med sin forkynnelse og sine aktiviteter må arbeide blant "sine egne". Ikke sjelden speiler kirken det som hele samfunnet snakker om og er opptatt av, men det har vært tegn til at kirken kan gå mot trenden og skaper en motkultur, også i miljøspørsmål. "Ildsjelene" er utålmodig. Den unge amerikaneren Shane Claiborne har følgende hjertesukk i boken "The irresistible revolution - living as an ordinary radical": "I feel alone, living among unbelieving activists and inactive believers. Where are the real Christians?"

Den lutherske kirken har som sentral del av sin lære erkjennelsen at vi er frelst av bare nåde. Når det ikke er våre handlinger som frelser oss, kan dette bli en skjebnesvanger sovepute. I boken "Etterfølgelse" har den tyske teologen Dietrich Bonhoeffer midt på 1930-tallet beskrevet "billig nåde":

"Billig nåde er nåde til utsalgspris, tilgivelse og trøst på billigsalg, rabatterte sakramenter. (...) Billig nåde rettfærdiggjør synden, ikke synderen. Ettersom nåden likevel utretter alt av seg selv, kan jo alt bare fortsette som før. En kristen kan altså like godt leve som resten av verden, ligne verden i ett og alt, og må for all del ikke driste seg til å føre et annet liv under nåden enn under synden!"

Jeg er redd for at mange av Den norske kirkes medlemmer i Norge i dag har en slik ubevisst holdning til Kirken.

Jesus sier i Bergprekenen: "Dere er verdens lys. Dere er jordens salt". Det trengs i dag. Derfor forsøker Dnks miljøarbeid å gi enkeltmennesker og menigheter hjelp til en "jordvendt kristen praksis" der man følger Kristus i tjeneste for skaperverket og medmennesker.

Sammenhenger og systemkritikk

Noen glimt fra historien skal belyse dette. Mye av kirkenes miljøfokus oppsto i 1980-årene. I generalforsamlingen til Kirkenes Verdensråd (KV) i 1983 førte skildringer fra en kvinne fra Stillehavsøyene, om hvordan atomprøvesprengninger ødela livsgrunnlaget for hennes folk, til at kirkene så sammenhengen mellom disse tema. Denne sammenhengen ble tittel på et omfattende arbeidsprogram i KV: Rettferdighet, fred og vern om skaperverket (Justice, peace

and integrity of creation). Det hevdes fra forskerhold at selve begrepet "sustainable development" opprinnelig oppsto i dette arbeidet.

Den norske kirkes Kirkemøtet 1989 behandlet temaet og vedtok uttalelsen "Vern om livet" som sier bl.a. "Vi må som samfunn handle ut fra den forutsetning at ekspertenes dystreste spådommer om tidspunkt for det økologiske sammenbrudd kan vise seg riktig. Hvis vi velger mindre radikale løsninger, løper vi en livsfarlig risiko."

Uttalelsen betegner vår dyrking av materiell velstand og rovdrift på jordens ressurser for synd og oppfordrer til bot. Det kreves en ny kurs for både samfunnet, den enkelte og for kirken. Til det siste sies det bl.a.: "Menigheten er kalt til å være et tegn som viser hvordan livet skal leves i kjærlighet til medmennesker og i pakt med naturen."

Bispemøtet 1990 tematiserte "Forbrukersamfunnet som etisk utfordring", og satte ned en arbeidsgruppe som leverte i 1992 en utredning under samme tittel. Vårt forbruksnivå ble her problematisert både ut fra hensynet til rettferdig fordeling, ressursituasjonen på jorden, menneskesyn og livskvalitet. Biskopene vedtok en lengre uttalelse om emnet. Både utredningen og uttalelsen vakte oppsikt i såvel kirke, som det politiske miljø.

"Forbruk og rettferd" var hovedtema på Kirkemøtet i Bergen 1996. En sak som vakte stort engasjement. For meg som var nyansatt, var alvoret nesten til å ta og føle på. Lederen av Mellomkirkelig Råd (Dnks "utenriksdepartement") Sigrun Møgedal sa i åpningsforedraget bl.a.:

"Skal vi uttale oss om forbruk og rettferd i dag er det for feigt å bare gå ut med dette, som er noe av det mest forutsigbare og ukontroversielle vi kan si noe om. Vi må i tilfelle også ta et oppgjør med vår egen avmakt og uttale oss om hva vi nå vil gjøre som kirke også i de mer konfliktfylte spørsmål. Om hvorvidt vi er klare til å bære kostnadene av en systemomlegging i mer bærekraftig og rettferdig retning, som energibruk og transport. I vårt eget hus som kirke og i forhold til samfunnet. Hvordan vi konkret vil arbeide for et systemskifte, og inngå brede allianser med andre som ønsker å bevege seg fra avmakt til handling."

Vedtaket i saken peker på konkrete utfordringer som skal følges opp av kirken lokalt, regionalt og nasjonalt. I tillegg sies det: "Kirkemøteutsendingene søker selv en personlig omvendelse i forhold til forbrukerkulturen, og er villige til å redusere sitt forbruk som et ledd i en ny fordeling av goder og byrder i verden."

Dette vedtaket ble et vitnesbyrd om en kirke som ønsker å være lys og salt i et selvopptatt og materialistisk samfunn. Media var dessverre helt uinteressert i dette.

Tegn til håp

Samtidig ble vedtaket startskuddet for et varig, voksende og omfattende engasjement i kirken på alle plan og mange områder. Noen eksempler fra de ni områdene man ville satse på:

- Det har pågått et stort arbeid med utvikling av etiske retningslinjer for forvaltningen av kirkelige fondsmidler (Opplysningsvesenets Fond). Det ble bestemt at 10 % av den årlige avkastningen som kirken disponerer skal gå til søsterkirker i sør.

- Kirken har vært veldig engasjert i opprettelsen av Stiftelsen Fairtrade/ Max Havelaar, noe som i starten så ut som et svært vanskelig prosjekt i Norge. Men Fairtrades årsrapport for 2009 forteller at Norge i de siste årene har opplevd en stor økning i salg av Fairtrade-produkter. Merverdien i sør av omsetningen i Norge i 2009 er på hele 30 millioner kroner, noe som kommer ca. 5 millioner mennesker til gode.

- Kirkene i verden var sterkt engasjert i spørsmål rundt gjeldsslette, i Norge bl.a. gjennom deltakelse i aksjonen slett u-landsgjelda (SLUG).

- Det foregår et verdensvid og omfattende kirkelig klima-samarbeid, i nært samarbeid med miljøorganisasjoner. Klimaseilasen til klimatoppmøte i København desember 2009 med en samlet kirkeledelse blant 1200 aktivister fra Norge ble lagt merke til.

Dnk har vært i flere år en aktiv deltaker i gasskraft- og oljeutvinningsdebatten i Norge.

- Miljø og klimaspørsmål er også gjenstand for et voksende interreligiøst samarbeid, både i Norge og på verdensbasis. Et av flere eksempler er ”The Alliance of Religions and Conservation” (ARC), en internasjonal organisasjon med base i Storbritannia som ble grunnlagt av prins Philipp I 1995. ARC og United Nations Development Programme (UNDP) samarbeider om å få verdens religioner på banen for å arbeide for en langsiktig bærekraftig utvikling. På en ARC-UNDP - konferanse i Windsor Castle november 2009 fikk Den norske kirke en utmerkelse for sitt mangeårige miljøarbeid. Hovedtema på denne konferansen var interreligiøst samarbeid og felles forpliktelse til å arbeide for et paradigmeskifte.

I november 2008 inviterte den svenske erkebiskopen 30 ledere fra forskjellige trossamfunn til ”The Interfaith Summit on Climate Change”. Her formulerte man et manifest som ble overlevert til FN i forberedelsen av COP 17 møte i København. Fra Norge var lederen for Samisk Kirkeråd, Tore Johnsen, invitert til å delta på konferansen. Urfolkene har jo tradisjonelt hatt et mye mer integrert helhetssyn og en større økologisk forståelse enn majoritetssamfunnet.

Et liknende samarbeid skjer før klima-toppmøtet i Sør-Afrika i 2011, hvor SAFCEI, the Southern African Faith Communities' Environment Institute, under ledelse av den anglikanske biskopen Geoff Davies planlegger et stort interreligiøst møte i forkant av FNs klimamøte.

Det finnes mange initiativ som jobber for interreligiøst samarbeid om slike spørsmål. En av pionerene er den kjente teologen Hans Küng. Han sto bak en konferanse for verdensreligionene i Chicago i 1993. På bakgrunn av væpnede konflikter og miljø-, befolknings- og ressurskrise sluttet mer enn 250 trossystemer og mer enn 6500 delegater seg til deklarasjonen ”Towards a global ethic”.¹

---

¹ Arbeidet med Earth Charter og ISO 26000 er andre eksempler for prosesser mot en felles global etisk plattform.

- Med utgangspunkt i aksjonen "Lofoten mot Sellafield" ble Dnk en sentral pådriver i motstanden mot de radioaktive utslippene fra Sellafield. Alle biskopene langs kysten underskrev i 2002 en oppfordring om utslippsstans og sendte en budstikke til den anglikanske kirken med oppfordring om å ta dette opp med sin regjering. Dette ble fulgt opp av den anglikanske kirken. Året etter samlet Dnk over 60 representanter fra politikk og forvaltning, forskning, miljøvern og næringsliv i Norge, sammen med representanter for kirker fra 8 land rundt Nordsjøen til en pilegrimsreise/ seilas på Nordsjøen fra Egersund til Trondheim. Deltakerne, med den ortodokse patriarken Bartolomeus i spissen, skulle drøfte hva bærekraftig utvikling betyr for Nordsjøen og landene rundt. Olje og klima, fiskeri og havbruk sto på dagsorden. Reisen fikk stor oppmerksomhet i media, regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Aftenposten skriver i en kommentar 2. juli 2003:

"Tenk tanken: Sognepresten hever pekefingeren fra talerstolen og forkynner: Synd ikke mer, kutt CO2-utslippene! Kanskje ville kirkegjengere lytte? (...)

Spørsmålet, etter hvert som miljøengasjementet brer seg, er hvor kraftfull en allianse mellom miljøvernere som har vitenskap som viktigste våpen og en kirke med moralsk autoritet og kontakt med grasrota blir. Er dette flotte ord, eller vil noe skje. Kirken avgjør selv om dette skal være en kjekk måte å få litt positiv omtale på, eller om det er alvorlig ment. "

På bakgrunn av dette ba Kirkemøtet samme regjeringen om å følge føre-var-prinsippet når det gjelder oljeutvinning i nord-områdene. På samme kirkemøte ble det vedtatt å innføre en "Skaperverkets Dag" i kirkeåret.

- Flere bispedømmer har utviklet sine egne satsingsområder. I Bjørgvin bispedømme vedtok man i 2004 å utbetale 4 kroner pr. kilometer til prester som bruker sykkel i tjenesten. En gruppe av prester hadde presset dette frem ved å sykle over fjellet fra Bergen til Oslo for å kreve offentlig støtte til sykkelbruk. Ordningen er fremdeles i bruk, men det har hittil ikke vært mulig å utvide den til hele landet.

- Det har hele tiden vært lagt vekt på at alle enkeltmedlemmer og menigheter i kirken kan og må engasjere seg i miljøarbeidet. Det er kontinuerlig bygget et nettverk for ildsjeler på alle plan med møtepunkter og egne nettsider (www.gronnkirke.no). Løpende utvikles det materiell, ofte i samarbeid med Grønn Hverdag, Stiftelsen Miljøfyrtårn eller andre miljø- eller solidaritetsorganisasjoner. Kirken deltar i kampanjer og aksjoner.

- "Bærekraftig liv på Landås" er en norsk avlegger av den internasjonale "transition towns/ communities"- bevegelsen. Den betegner seg selv som et mikro prosjekt med makro tanker. Det startet med at Landås menighet ble "Grønn Menighet", og er nå blitt et pilotprosjekt med støtte fra Bergen Kommune, Hordaland Fylkeskommune, Grønn Hverdag og Bjørgvin bispedømme.

I sitt verdigrunnlag fokuseres det på livsglede, hjemkomst og nestekjærlighet som kjerneverdier: "Mennesket har vært på en lang vandring etter identitet, mening og behovstilfredsstillelse. Våre valg har skapt krisen verden nå opplever. Vi trenger å finne tilbake til oss selv. Menneske er bra som menneske, men livsfarlig som gud. Det betyr at vi må finne tilbake til vår identitet - som er å være en del av skapelsen. En hjemkomst til oss selv og - for de av oss som tror på slikt - til skaperen – Gud.

Vi kan langt på vei motiveres i miljøsakene ved å skulle ta vare på naturen og våre barnebarns framtid. Men argumenterer vi ut i fra nestekjærlighetsprinsippet når vi lengre og dypere. Det er våre søsken langt unna som får kjenne på kroppen resultatene av vårt overforbruk og forurensning. Nestekjærligheten strekker seg lengre enn moralsk forpliktelse. Den har et genuint ønske å søke det gode for sin neste.

Livsglede er viktig for å balansere alvoret i vår store utfordring. Vårt ønske er å løfte fram gleden som medisin mot resignasjon, motløshet – og gravalvoret!”

Disse ord viser at prosjektet står i tradisjon til Arne Næss’ tanker om dypøkologi.

Endring på gang?

Det kunne nevnes mange flere eksempler. Men man kan spørre: Har dette mangfoldet av kirkelige aktiviteter egentlig effekt?

Heldigvis finnes det tegn på det:

En artikkel i Aftenposten våren 2001 refererte til en internasjonal undersøkelse om folks holdninger til miljøspørsmål. Den negative trenden var ganske lik i vestlige land og gjaldt også Norge. 14 år etter Brundtland-kommisjonen og ni år etter Rio-konferansen er dette nedslående og deprimerende lesning for alle som er opptatt av bærekraftig samfunnsutvikling. Men i slutten av artikkelen nevnes et unntak:

”Det finnes likevel en del miljøer som viser en motgående trend, og som viser en større vilje til å gi avkall på materielle goder til fordel for miljøet. Dette gjelder bl.a. de kirkeaktive.”

Kirkeforskere uttalte at dette kunne forklares med kirkens engasjement for miljø, rettferd og bærekraftig utvikling i årene forut.

November 2002 viser en undersøkelse fra Maktutredningen at kirkeledere har skiftet rolle fra å være en konservativ kraft i norsk historie til å være en radikal elite i spørsmål om økonomisk utjevning, forholdet mellom by og land, statlig styring og internasjonalisering. Bl.a. et tydelig krav om et oljemoratorium i nord og seilasen til København i 2009 har neppe svekket dette bildet. Heller ikke kritikken av den økonomiske globaliseringen, som bl.a. ble behandlet av Kirkemøtet i 2007.

Mot et nytt paradigme

En delegasjon fra Kirkenes Verdensråd til klimamøte i Bali i 2007 etterlyser et paradigmeskifte i hele tenke- og levemåten i våre vestlige forbrukersamfunn: ”It is our conviction as members of faith communities that a change of paradigm from one way of thinking to another is needed if we are to adequately respond to the challenge of climate change”.

Paradigmeskifte er et stort ord som utfordrer kirken på et helt grunnleggende plan til en fornyet leting etter kirkens identitet og oppdrag. Hva er den kristne troens forståelse av forholdet mellom Gud, mennesket og resten av skaperverket? Kan den gi oss fremtidshåp og

livsveiledning? Det haster at så mange mennesker som mulig tenker gjennom dette for seg selv og i samtale med andre i menighet og naboskap.

Den sørafrikanske økoteologen Ernst Conradie sier i sin bok "An ecological Christian anthropology – At home on earth?" at det er særlig fire avgjørende områder hvor kristen fromhet ofte har forhindret en økologisk etikk, spiritualitet og praksis; nemlig

- en ordløs aksept av Guds transcendens,
- en dualistisk antropologi,
- en reduksjon av frelsens kosmiske omfang til den personlige sfære
- og en "flukt- eskatologi".

Conradie sier at all økoteologi som unngår å besvare disse fire utfordringene vil være utilstrekkelig. Min egen erfaring er at alle disse fire tenkemåter eksisterer i Norge i dag, og jeg ønsker at disse revurderes slik:

- Gud er ikke fraværende og et helt annet sted. Riktignok er han uendelig mye større enn sitt skaperverk. Men han gjennomtrenger og opprettholder hver minste del av det hvert sekund, nå, i fortid og fremtid.
- Mennesket er et "jordmenneske" (hebraisk "adam" av "adama", jord), i nær slektskap med plantene og dyrene som ble omtalt som søster og bror av Frans av Assisi. Vi er tenkt å være en integrert del av en fantastisk helhet.
- Det er ikke bare min "sjel" som skal frelses. Når Paulus i brevet til romerne skriver om lidelsen vi gjennomgår, snakker han om det store håpet om en bedre tid. Og den er ikke bare for menneskene, men " ... også det skapte skal bli frigjort fra slaveriet under forgjengeligheten og få den frihet som Guds barn skal eie i herligheten" (Rom 8,21).
- Vi skal ikke til Himmelen, Himmelen kommer til oss. Slik beskriver en kjent norsk prest hvordan vi skal forstå kirkens tale om de siste tider (eskatologi). En utbredt mistolkning av Bibelens eskatologiske tekster, særlig i USA, har ført til likegyldighet og forakt av verden og en forventning om at de frelste skal rykkes bort. En hel industri er bygget rundt denne forventningen med bøker, nettsider og videospill. Mot dette må vi sette budskapet om håp og gjenreisning for verden. Kirken skal være et tegn på Guds rike allerede nå.

Jesus viste i ord og gjerning at hans evangelium ikke handlet om en Himmel langt borte, men om Gudsrikets komme her på jorden, om sultne som blir mette, syke som blir friske og døde som blir levende.

Mennesket- en integrert del av skapelsen

Vestlige kirker snakker om mennesket som forvalter. Kan det tenkes at forvalteren har misforstått sin rolle, distansert seg fra at han selv er del av skaperverket og mener å stå over naturen?

I den østlige ortodokse kirken er mennesket er del av skaperverket, formet av samme materie som finnes i hele kosmos. Men mennesket er også det eneste vesen med en bevissthet som kan reflektere over sin eksistens og som kan tilbe sin skaper. Slik lever det i en unik posisjon på grensen mellom Skaperen og det skapte, og gjør det guddomlige immanent i skapelsen

gjennom sin tilstedeværelse. Gjennom tilbedelse, lovsang og klagesang skal det løfte hele skapelsen, som det er en del av, til Gud.

Når mennesket er en integrert del av den økologiske veven, slik den østlige kirke hevder, kan ikke forvalteren havne i en herskerrolle i forhold til den samme veven. For her forankres forvalteren til den økologiske veven som skal forvaltes. Og mennesket holdes derved fast i et ufravikelig ansvar for alt det levende.

Økologisk tro

Ungdommens Kirkemøte 2007 sier i sitt vedtak i saken om truet liv:

”UKM ser at det fortsatt må arbeides mer med å se kirkens miljøengasjement som en sentral del av troen på den treenige Gud. Vi kan ikke forholde oss til Gud isolert fra alt det skapte: Vårt forhold til skaperverket er en integrert og eksistensiell del av vår tro! UKM har valgt å kalle dette for økologisk tro. Det betegner ikke en ny tro, men en tro på den treenige Gud som er dypt forankret i de bibelske tekster og den kristne tradisjon.”

Kirkemøtet i 2007 sier at kirken har et bidrag i det fellesprosjektet det er å redde miljøet, som bare kirken kan ivareta, og et håp som ingen andre kan formidle. Når alt liv er truet, må kirken snakke troverdig om fremtid og håp. Dette kan gi et fornyet innhold til begrepene misjon (sendelse), omvendelse og etterfølgelse. Som trossamfunn kan kirken bidra med et helhetlig livssyn som kan hjelpe mennesker med å forstå seg selv, sine medmennesker og medskapninger i relasjon med hverandre og med Gud.

Dette innarbeides nå i kirkens sentrale styringsdokumenter og pågående reformprosesser: Det er tydelig tilstedet i kirkens visjonsdokument, plan for trosopplæring og kirkens kommunikasjonsplattform. Her er ”forsakelse” blitt en kjerneverdi ved siden av åpenhet, nærvær og håp. Det er tenkt inn i gudstjenestereform, og ikke minst, er det helt sentral i selve diakonidefinisjonen i den nye diakoniplanen: ”En tjenende kirke som viser omsorg gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, kamp for rettferdighet og vern om skaperverket” erstatter en definisjon med ensidig fokus på medmenneskelig omsorg. På sikt vil dette forhåpentligvis føre til helt grunnleggende og varige endringer i kirkens liv og lære.

Nye perspektiver

Truslene mot jorden og dens økosystemer trenger mye mer enn teknologi. Det trengs en ny måte å leve og tenke på, radikale endringer i globalt målestokk. Når vil de komme? Hvilke prosesser, hendelser eller personer vil utløse ”en vekkelse”?

Jeg vil avslutte hvor jeg startet, med sakspapiret til Kirkemøtet 2007 om ”Truet liv-troens svar”. Her sies det om kirkens bidrag fremover:

”Kirken har et bidrag i det fellesprosjektet det er å redde miljøet, som bare kirken kan ivareta, og et håp som ingen andre kan formidle. Når alt liv er truet, må kirken snakke troverdig om fremtid og håp. Kirkens bidrag kan for mange bli en ryggrad i arbeidet med å utvikle bærekraftige samfunnsstrukturer. Dette kan samtidig gi et fornyet innhold til begrepene misjon (sendelse), omvendelse og etterfølgelse. Som trossamfunn kan kirken bidra med et

helhetlig livssyn som kan hjelpe mennesker med å forstå seg selv, sine medmennesker og medskapninger i relasjon med hverandre og med Gud. ...

Det etterlyses et paradigmeskifte i menneskers tenke- og levemønstre. I kirkehistorien finnes det flere eksempler på dyptgripende reformasjoner og ”vekkelser”. Muligens må kirken i dag be og arbeide for en dobbel vekkelser:

- at mange mennesker (på nytt) oppdager at det å være kristen betyr å se sitt liv i relasjoner og være del av et fellesskap, en menighet.

- at mange kristne og menigheter (på nytt) oppdager troens økologiske dimensjon; at troen omfatter hele livet på søn- og hverdager.”

Dette trenger på ingen måte å være til hinder for et interreligiøst samarbeid om disse spørsmål. Heller tvert i mot.

Kirkenes Verdensråd avholdt i mai 2011 en konferanse i anledning av et tiår mot overvinnelse av vold. Et tema her var ”peace with the earth”.

Den kjente teologen Jürgen Moltmann skriver i en grunnlagsartikkel:

Jeg spør: Trenger vi en “Jordens religion” som er et overordnet rammeverk hvor verdensreligionene kan møtes og leve i harmoni med hverandre? Hvis verdensreligionene skal kunne nå ut til “verdens ende”, må de vende seg mot Jorden og gi Jorden tilbake sin skjønnhet og Verdi som de har projisert til en hinsidig verden. De må overgi sin livsfornektelse, sine voldstendenser og sine løfter om belønning i en hinsidig verden. For å si det sekulært, må verdensreligionene engasjere seg i å søke økologiske perspektiver, og de må starte med å lete hos seg selv. For om Jorden ikke lenger kan opprettholde livet, vil det være slutten for menneskeheten, og slutten for verdensreligionene...

Min drøm er at det kommer en dag, da verdens religioner vil være som frisk vann som strømmer utenfra inn i vår verden, skaper glede i Himmelen til fryd på Jorden, og som bringer livets vann fra evigheten inn i vår tid. Jeg lengter etter Guds rikes komme for alle jordens religioner “på Jorden så som i Himmelen” (oversettelse av forfatteren og redaktøren).

Vedlegg:

Originalsitat Jürgen Moltmann i slutten av kapitlet: “My question is this: Do we need an “earth religion” as the overarching framework in which world religions can encounter one another and live side by side in harmony?

If the world religions are to reach “the ends of the earth”, they must turn back to the earth and give it back the beauties and virtues that they have projected onto the world beyond.¹⁹ They must abandon their denial of life, their capacity for violence and their promises of redemption in the world beyond.²⁰ To put it in secular terms, world religions must seriously engage with the ecological perspective and start by applying it to themselves. For if the earth

can no longer support life, that means the end of the human world, and the end of world religions. ...

My dream is that one day, the religions of the world will flow like fresh water, from beyond into our world, making the joy of heaven the delight of earth and bringing the water of life from eternity into time. For all the world's religions, I long for the kingdom of God to come "on earth as it is in heaven".

Etterord, skrevet november 2017:

Som en oppfølging av Kirkemøtet 2007 tok Den norske kirke initiativ til det økumeniske samarbeidsprosjektet "Skaperverk og bærekraft" som ble gjennomført i samarbeid med Kirkens Nødhjelp og Norges Kristne Råd. (for sluttrapport se: <https://kirken.no/nb-NO/gronnkirke/ressurser/skaperverk-og-barekraft/>).

Prosjektet i tiden 2008 – 2016 skulle arbeide for endring i kirke og samfunn og hadde som målsetting:

1. Være sentrale pådrivere for og bidragsytere til bærekraftige samfunn lokalt, nasjonalt og globalt
2. Bidra til å sikre en forpliktende, rettferdig og ambisiøs internasjonal klimaavtale, og en bred kirkelig og folkelig oppslutning om denne
3. Demonstrere et bevisst forhold til miljø, forbruk og rettferd
4. Skape håp og framtidstro med ord og handlinger

Å delta i opprettelsen og siden i samarbeidet i Klimavalgalliansen og konferansene "Broen til framtiden", sammen med fagbevegelsen og miljøbevegelsen, er del av dette engasjementet i Norge. Interreligiøst og internasjonalt arbeides det med jevnlig oppfølging av FNs klimaforhandlinger, bl.a. med en interreligiøs delegasjon fra Norge i samarbeid med Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn. (For mer informasjon se: www.gronnkirke.no). Arbeidet følges opp av Den norske kirke også etter at samarbeidsprosjektet formelt er avsluttet.

